

ГЕОГРАФІЯ МІНЕРАЛЬНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

Нещодавно вийшла друком монографія за авторством професора Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка Сивого М. Я., професора Криворізького педагогічного університету Паранька І. С. та доцента Львівського національного університету імені І.Франка Іванова Є. "Географія мінеральних ресурсів України" (Львів, в-во "Простір М", 682 с.). В роботі розглянуто конструктивно-географічні основи досліджень мінерально-сировинних ресурсів, історичні особливості вивчення і освоєння мінерально-ресурсного потенціалу країни, умови формування мінеральних ресурсів, подано характеристику основних груп мінеральної сировини, районування території країни за мінеральними ресурсами, проаналізовано проблеми ефективного використання різних видів сировини та охорони довкілля в гірничопромислових регіонах.

Зазначено, зокрема, що в Україні актуальними залишаються питання, пов'язані з ґрунтовним і всебічним аналізом стану мінерально-сировинних ресурсів окремих регіонів і держави загалом з метою оптимізації функціонування гірничодобувної та переробної галузей промисловості, створення надійних та ефективних моделей збалансованого розвитку територій на базі науково обґрунтованого, всебічного прогнозу на близьку перспективу реальних потреб України та її регіонів в конкретних видах мінеральних ресурсів, виходячи з фактичних можливостей їхнього видобутку, приросту запасів та геоecологічної ситуації. Це те коло питань, які може вирішувати конструктивна географія як наука, одним з ключових завдань якої є наукове обґрунтування раціонального природокористування в регіонах, що включає всебічне вивчення та врахування зонально-провінційних і місцевих природних ресурсів та умов природокористування. Конструктивна географія повинна включити у сферу своїх зацікавлень питання, пов'язані з нагромадженням, аналізом та синтезом усіх фактичних даних стосовно вивчення, поширення, розробки та первинної переробки мінеральних ресурсів і вирішення природоохоронних проблем, виникнення яких ці процеси провокують. Завдання є актуальним з огляду на те, що тепер ці питання вирішуються у межах власної компетенції низкою дисциплін, таких як геологія, мінералогія, економічна геологія, гідрогеологія, геоморфологія, палеогеографія,

економічна географія, геоecологія, що часто спричиняє неузгодженість пропонованих рішень. Таким чином, суть конструктивно-географічних досліджень мінерально-сировинних ресурсів, згідно з концепцією авторів, полягає у всебічному аналізі та оцінці даного виду ресурсів як важливого складника інтегрального природно-ресурсного потенціалу територій, прогнозуванні тенденцій розвитку та пошуку шляхів оптимізації функціонування мінерально-сировинних комплексів, оцінці масштабів впливу геологорозвідувального й гірничого виробництва на геоecологічну ситуацію та обґрунтуванні управлінських рішень в галузі ефективного використання мінеральної сировини, утилізації гірничопромислових відходів та мінімізації негативних наслідків гірничих робіт в регіонах.

Зазначені вище конструктивно-географічні підходи використано в рецензованій монографії, у якій фактично уперше в вітчизняній практиці зроблено спробу поєднати географічний та геологічний підходи до означення й характеристики в першому наближенні такої об'ємної й досі належно не опрацьованої проблеми як *географія мінеральних ресурсів України*.

В роботі здійснено скрупульозний аналіз сучасного стану вивченості, освоєння та перспектив різних груп мінеральної сировини України: паливно-енергетичної, сировини чорної та кольорової металургії, нерудної сировини для металургії, гірничо-хімічної, технологічної, будівельної та гідромінеральної сировини.

Проведена також економіко-географічна типізація мінерально-сировинних ресурсів та районування території України за мінеральними ресурсами.

Відзначено, що для України актуальною залишається проблема забезпечення комплексного використання мінеральної сировини, утилізації відходів та організації виробничо-територіальних комплексів з маловідходним чи безвідходним виробництвом. Характерною рисою сучасного гірничого виробництва України є недостатня повнота видобування сировини, суттєвий вплив на економіку має і зниження якості основних (в тому числі й експортних) видів сировини.

Тривала мінерально-сировинна спеціалізація промисловості в індустріальний період (особливо у 50-80-ті роки ХХ ст.), а також

низький технологічний рівень гірничовидобувної промисловості України вивели її до числа держав з дуже високими обсягами накопичення гірничопромислових відходів.

З початку 90-х років ХХ ст. мінерально-сировинний комплекс держави зазнав деградації у всіх своїх складових частинах. Зокрема, впав загальний видобуток корисних копалин, зменшилося фінансування геологорозвідувальних робіт та обсяги пошукового й розвідувального буріння до критичних позначок – нижче рівня впав щорічний приріст запасів деяких найважливіших видів сировини. Сучасний стан основних виробничих фондів гірничовидобувного комплексу оцінюють як такий, що фізично (знос понад 65%) й морально застарілий. Водночас, інтенсивне використання мінеральної сировини призводить до формування незбалансованої економіки, зміщеної в бік важких галузей виробництва й до виснаження надр,

яке супроводжується накопиченням негативних екологічних наслідків.

Географічний аналіз сучасної екологічної ситуації в межах основних гірничопромислових територій України, зумовленої гірничопромисловими та іншими антропогенними впливами, здійснений авторами монографії, дав змогу виокремити спектр актуальних геоекологічних проблем вуглевидобувних, залізородних, сірконосних та соленосних басейнів, нафтових і газових родовищ та ін.

Робота ілюстрована численними карто-схемами, які демонструють розподіл по території України конкретних видів мінеральної сировини.

Може бути корисною для фахівців географічного та геологічного профілю, викладачів вищих навчальних закладів, вчителів загальноосвітніх шкіл, аспірантів, магістрантів, студентів.

Професор Любомир Царик